

УДК 336.71

Сабліна Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

MANAGEMENT OF INVESTMENT ACTIVITY OF ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

Динамічність ринкового середовища вимагає від суб'єктів господарювання постійного виявлення та негайного реагування на відхилення, що виникають в системі економічних відносин країни. Розробка адекватних підходів до формування системи ефективного функціонування підприємств забезпечує стійкий розвиток економічної системи в цілому. В статті визначено суть, мету та завдання управління інвестиційною діяльністю підприємства. Визначено місце контролю в системі управління інвестиційною діяльністю підприємства. Розглянуто основні тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні: динаміку загального рівня капітальних інвестицій, джерела їх фінансування, рівень прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Ключові слова: інвестиції, управління, інвестиційна діяльність, капітальні інвестиції, прибуток.

АННОТАЦИЯ

Динамичность рыночной среды требует от хозяйствующих субъектов постоянного выявления и немедленного реагирования на отклонения, возникающие в системе экономических отношений страны. Разработка адекватных подходов к формированию системы эффективного функционирования предприятий обеспечивает устойчивое развитие экономической системы в целом. В статье определены суть, цель и задачи управления инвестиционной деятельностью предприятия. Определено место контроля в системе управления инвестиционной деятельностью предприятия. Рассмотрены основные тенденции развития инвестиционной деятельности в Украине: динамику общего уровня капитальных инвестиций, источники их финансирования, уровень прямых иностранных инвестиций в экономику Украины.

Ключевые слова: инвестиции, управление, инвестиционная деятельность, капитальные инвестиции, прибыль.

ANNOTATION

Dynamic market environment requires from business entities constant identification of and immediate response to deviations arising in the system of economic relations of the country. Developing adequate approaches to formation of system of effective functioning of enterprises contributes to sustainable development of the economic system as a whole. The article defines the essence, goal and tasks of management of investment activity of the enterprise. The place of control in the system of management of investment activity of the enterprise. The main tendencies of development of investment activity in Ukraine: the dynamics of the overall level of capital investment, sources of funding, the level of foreign direct investment in the Ukrainian economy.

Keywords: investments, management, investment activity, capital investments, profit.

Вступ. Найважливішою структурною ланкою господарського комплексу України, від якої залежить загальний економічний стан держави, є промисловість. На неї припадає 37% загального обсягу реалізованої продукції, 45% загального обсягу виробленої продукції, 30% населення, зайнятого в народному господарстві України [1]. Тому забезпечення ефективної

діяльності промислового комплексу є необхідною умовою розвитку економіки України.

Динамічні зміни зовнішнього середовища ускладнюють процес функціонування підприємств промислового комплексу та, в більшості випадках, негативно відбиваються на їх кінцевих результатах.

Отже, ситуація що склалася, вимагає від промислових підприємств України безперервності розвитку, збільшення їх вартості, підвищення конкурентоспроможності та мінімізації впливу негативних змін зовнішнього середовища.

Досягнення стабільного економічного зростання країни можливе за умов активізації інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність притаманна кожному підприємству і є основою його розвитку. Інвестиції забезпечують динамічний розвиток підприємства та дозволяють вирішувати такі завдання, як розширення підприємницької діяльності за рахунок накопичення фінансових і матеріальних ресурсів, придбання нових підприємств та освоєння нових областей бізнесу [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань управління інвестиційною діяльністю підприємства приділяли увагу іноземні і вітчизняні науковці: Н. Бондар, А. Загородній, О. Заєць, Н. Зам'ятіна, П. Кухта, В. Левицький, Г. Марковіц, О. Терещенко, Д. Тобін, А. Череп, В. Шарп, В. Шевчук. Проте, подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з управлінням інвестиційною діяльністю підприємств України.

Метою статті є обґрунтування необхідності управління інвестиційною діяльністю підприємств промислового комплексу України як основного компонента їх розвитку.

Матеріали та результати дослідження. Економічна природа інвестицій обумовлена закономірностями процесу розширеного відтворення та полягає у використанні частини додаткового суспільного продукту для збільшення кількості й якості усіх елементів системи продуктивних сил суспільства. Інвестиції в широкому розумінні можна визначити як витрати ресурсів, що здійснюються з метою одержання в майбутньому користі або прибутку. У такому розрізі рішення про вкладання інвестицій відрізняються від рішень, спрямованих на споживання, для яких характерним є одержання тільки негайної користі [3].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [4].

Управління інвестиційною діяльністю є складним, багаторівневим процесом, що передбачає управлінські рішення не лише на рівні суб'єктів господарювання – інвесторів та учасників інвестиційної діяльності, але й на рівні держави та регіону. Відповідно, слід виокремити три рівні управління інвестиційною діяльністю підприємства: макрорівень (включає певні регулятивні заходи з боку держави); мезорівень (управління на рівні регіону); мікрорівень (управління на рівні підприємств – інвесторів та учасників інвестиційної діяльності). Різним рівням управління відповідають різні цілі. Зокрема, метою управління на макро- та мезорівнях є сприятливі умови здійснення інвестиційної діяльності різних суб'єктів на відповідній території (держава або конкретний регіон), тоді як на макрорівні основною метою є максимізація ефективності інвестиційної діяльності окремого підприємства. Водночас можна стверджувати про взаємозв'язок зазначених цілей управління, адже регулювання інвестиційної діяльності на державному та регіональному рівнях є зовнішнім чинником, що визначає ефективність інвестиційної діяльності на рівні конкретного суб'єкта господарювання. Відповідно, за умови досягнення цілей інвестиційного менеджменту на мікрорівні, створюються передумови досягнення бажаного ефекту макроекономічного регулювання [5].

Розробка напрямів діяльності підприємства в частині інвестиційної діяльності, спрямованої на збільшення прибутку, за рахунок довгострокових вкладення капіталів є частиною загальної системи управління підприємством.

Загалом, процес управління підприємством поєднує реалізацію чотирьох послідовних етапів: 1) реалізація конкретних функцій менеджменту через загальні функції менеджменту; 2) формування методів менеджменту як способів впливу керуючої підсистеми підприємства на керовану; 3) формалізація методів менеджменту в управлінські рішення на альтернативних засадах; 4) забезпечення впливу керуючої системи підприємства на керовану на засадах механізмів керівництва [6].

Тобто управління підприємством – це сукупність цілеспрямованих впливів керівного персоналу підприємства спрямованих на досягнення визначеної мети, на покращення функціонування об'єкта управління, тобто, на забезпечення його розвитку [7].

Управління інвестиційною діяльністю слід розглядати як складову загальної системи управління підприємством та здійснюючи звертати увагу на: інтегрованість із загальною систе-

мою управління підприємством, комплексність в процесі формування управлінських рішень щодо реалізації інвестицій у взаємозв'язку з кінцевими результатами фінансової діяльності підприємства, високий рівень динамізму управління в галузі формування й реалізації інвестицій, багатоваріантність підходів щодо прийняття окремих управлінських рішень в сфері формування інвестиційних ресурсів підприємства, орієнтація на стратегічний розвиток підприємства [8].

Метою управління інвестиційною діяльністю є:

- відображення майбутнього стану економіки завдяки обсягам інвестицій у виробництво;
- забезпечення потрібної прибутковості та терміновості досягнення цілей;
- розробка стратегій інвестиційної діяльності;
- аналіз економічного стану підприємства та доцільність залучення інвестицій;
- визначення шляхів розвитку підприємства, що займається певним видом діяльності, характерних саме йому;
- визначити слабкі і сильні сторони підприємства і т.д. [8, с. 85].

Процес управління інвестиційною діяльністю підприємства включає реалізацію таких завдань:

- дослідження зовнішнього інвестиційного середовища і прогнозування майбутньої кон'юнктури інвестиційного ринку;
- розробка стратегічних напрямків інвестиційної діяльності підприємства;
- пошук та оцінка інвестиційної привабливості окремих проектів і добір найефективніших з них;
- розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів підприємства;
- оцінка інвестиційних якостей окремих фінансових інструментів і відбір найефективніших з них;
- формування інвестиційного портфеля і його оцінка за показниками прибутковості, ліквідності та ризику;

поточне планування і оперативне управління реалізацією окремих інвестиційних проектів; організація моніторингу реалізації окремих інвестиційних програм та проектів; підготовка рішень щодо своєчасного виходу з неефективних інвестиційних проектів [9].

Вагоме місце в системі управління інвестиційною діяльністю підприємства належить контролю, основними принципами побудови якого є:

- направленість на реалізацію інвестиційної стратегії;
- орієнтованість на стандарти;
- відповідність методів контролю методам аналізу та планування;
- своєчасність проведення контролю дозволяє усувати поточні відхилення до того, як вони можуть прийняти серйозний характер;
- гнучкість та простота побудови;

економічність передбачає рівність обсягів витраток щодо розміру ефекту, який може бути досягнутий в процесі його здійснення [10].

Розглядаючи стан інвестиційної діяльності в Україні необхідно, перш за все, відзначити досить низький темп зростання капітальних інвестицій як в цілому, так і в розрізі промислового комплексу. Так, за даними Держкомстату України [1], за останні 5 років найбільший темп зростання капітальних інвестицій відбувся у 2011 році: за всіма видами економічної діяльності – на 60710,5 млн грн, що дорівнює 133,2%, а по промисловості – на 23341,4 млн.грн, що дорівнює 142,14% у порівнянні з попереднім роком. Найгіршим за цим показником є 2014 рік – за всіма видами економічної діяльності – 87,81%, а по промисловості – 88,39% відносно 2013 року (рис. 1).

Джерелами формування інвестиційних ресурсів промислових підприємств є власні ресурси та залучені ресурси. В якості власних ресурсів слід виділити чистий прибуток, амортизаційні відрахування, кошти резервного фонду, дивіденди від участі у фінансовій діяльності та інші джерела власних грошових надходжень. Залучені джерела інвестиційних ресурсів складаються з державних (кредитні ресурси, програми розвитку), приватні (кредити фінансових установ) та іноземні.

Серед власних джерел формування інвестиційних ресурсів головну роль, безперечно, відіграє чистий прибуток підприємства.

Більше половини капіталовкладень в економіці України фінансується за рахунок власних коштів підприємств та організацій (табл. 1). Здійснення інвестицій за рахунок власного капіталу суб'єктів господарювання є одним з

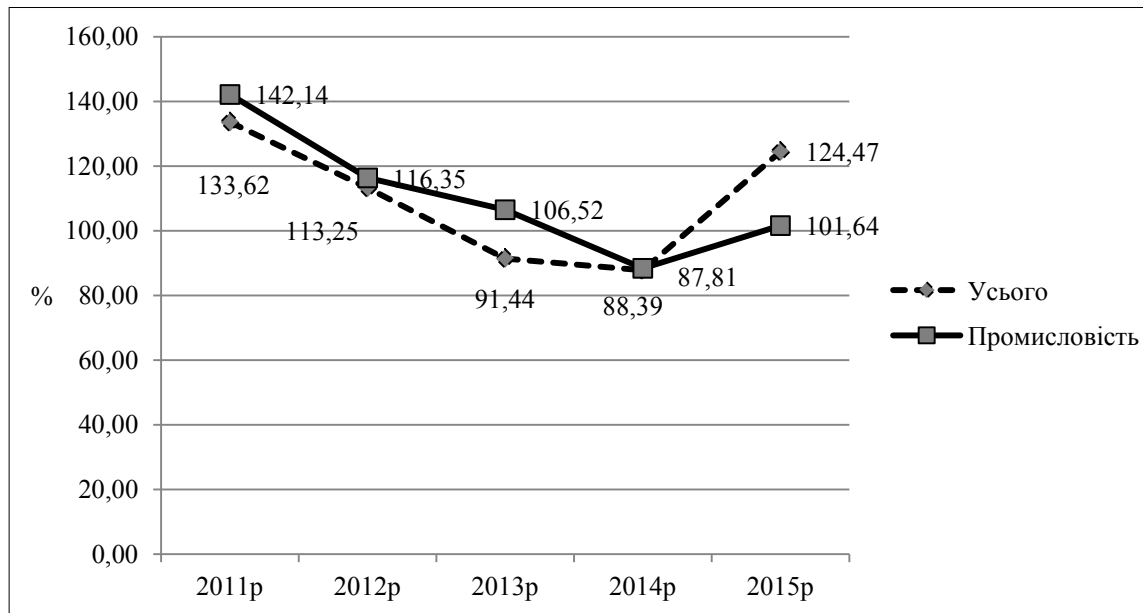

Рис. 1. Темп зростання капітальних інвестицій підприємств України [1]

Таблиця 1

Структура капітальних інвестицій по Україні за джерелами фінансування

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього, млн. грн.	180576	241286	273256	249873	219420	273116
коштів державного бюджету, %	5,8	7,1	5,8	2,4	1,2	1,5
коштів місцевих бюджетів, %	3,4	3,4	3,1	2,7	2,7	5,2
власних коштів підприємств та організацій, %	60,8	58,6	59,7	63,8	70,5	67,5
кредитів банків та інших позик, %	12,3	16,3	17,1	15,3	9,9	7,6
коштів іноземних інвесторів, %	2,1	2,8	1,7	1,8	2,6	3
коштів населення на будівництво житла, %	10,4	7,2	8,3	9,6	10,1	11,4
інших джерел фінансування, %	4,5	4,3	3,8	3,4	3	2,4

ефективних інструментів фінансового забезпечення, оскільки не потребує високої плати за користування (на відміну від залучених та позичених) та не вимагає додаткових державних гарантій (на відміну від залучення іноземних інвестицій).

Як свідчать дані, наведені в таблиці, співвідношення інвестицій в основний капітал освоєних за рахунок різних джерел фінансування за роками аналізу змінюється із збільшенням частки банківських кредитів до 17,1 % у 2012 році та поступовим їх зменшенням до 7,6 % у 2015 році. На сьогодні існує потреба в масштабному технічному переозброєнні вітчизняних підприємств, і саме банківські кредити повинні бути інвестиційним/джерелом промислового комплексу України.

У розвиненій ринковій економіці підвищення реальної відсоткової ставки на 1 % скорочує інвестиції в нове обладнання на 10–15 % [11]. Тому, для розширення обсягів довготермі-

нового інвестування слід забезпечити розвиток комерційного кредиту із введенням вексельного обігу.

Станим на кінець 2015 року за рахунок державного бюджету освоєно 1,5 відсотка капітальних інвестицій, а за рахунок місцевих бюджетів освоєно 5,2 відсотка капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 3 відсотка усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 11,4 відсотка. Інші джерела фінансування становлять 2,4 відсотка.

За даними Державної служби статистики України діяльність підприємств є збитковою. Простежується тенденція збільшення збитку починаючи з 2013 р і по теперішній час (рис. 2), що робить неможливим використання цього джерела для розширення діяльності промислових підприємств України.

За умов дефіциту власних інвестиційних ресурсів, важливого значення набуває залу-

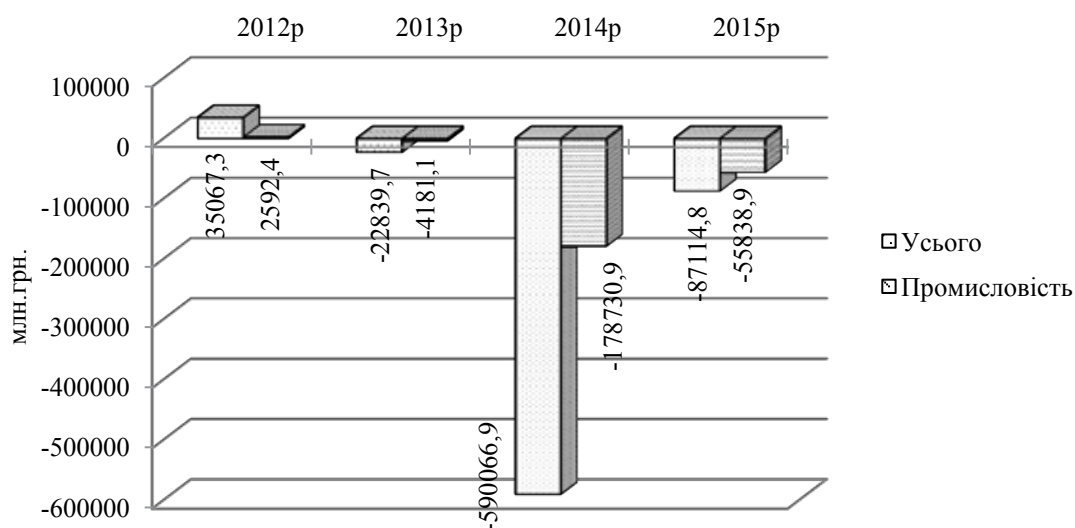

Рис. 2. Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств України [1]

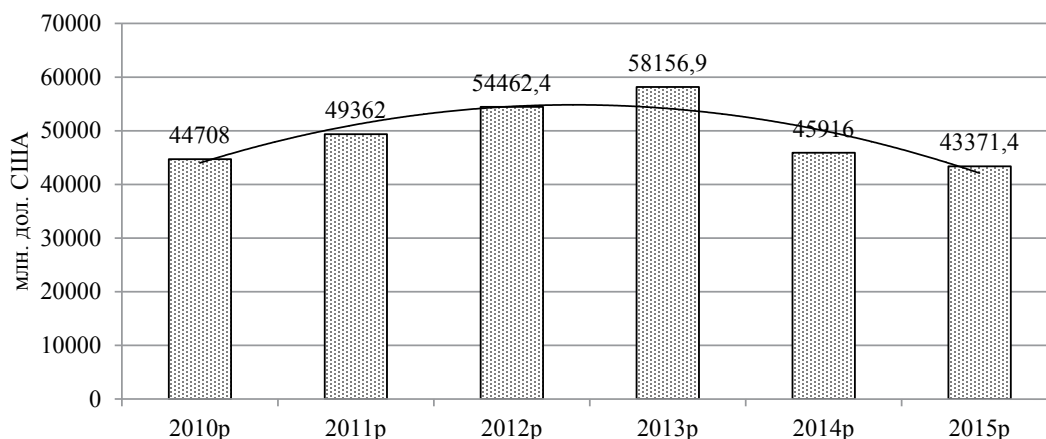

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України

чення в Україну зовнішніх джерел фінансування.

Забезпечення зростання обсягу надходжень у країну іноземних інвестицій залежить, по-перше, від поліпшення макроекономічної ситуації в країні в цілому. Насамперед це стосується зміцнення фінансового становища держави, включаючи зменшення внутрішнього та зовнішнього державного боргу, реформування відносин власності, вдосконалення податкової системи, зміцнення економічної стабільності з подальшим зростанням темпів ВВП. По-друге, зростання обсягів іноземних інвестицій визначається здійсненням заходів економічного, нормативно-правового, інформаційного та організаційного механізмів залучення іноземного капіталу, які здатні забезпечити стабільні умови для інвесторів [12].

Так станом на 1 січня 2016 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 43371,4 млн дол. США прямих інвестицій, що на 5,65 % менше обсягу інвестицій на 1 січня 2015 року. Позитивна тенденція вкладання коштів іноземними інвесторами в економіку України спостерігається до 2013 р, а з 2014 р тенденція є негативною (рис. 3). Найбільша питома вага прямих іноземних інвестицій в економіку України належить Кіпру (більше 25% загальної кількості інвестицій), Нідерландам (13%) та Німеччині (понад 12%).

На підприємствах промисловості зосереджено 30,6 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 27,3 %.

До головних причин, які заважають залученню іноземних інвестицій в Україну відноситься невпевненість іноземних інвесторів із причини постійних змін підходу держави до процесу залучення інвестицій.

В Україні існують ще й об'єктивні та суб'єктивні фактори, які негативно впливають на процес залучення іноземного інвестування, а саме:

залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи.

Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшому співробітництві;

нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;

повільні темпи приватизації. Іноземні інвестори, банки та фінансові організації при вкладанні коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;

невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;

темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США;

невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний

зв'язок України з іншими країнами [13].

Зусилля держави слід спрямувати на створення режиму сприяння іноземним інвестиціям, розрахованими на довгострокову стратегію розвитку. Важливим стратегічним напрямком інвестиційної діяльності можна вважати також розвиток фондового ринку, який певним чином також збільшить приплив іноземних інвестицій та зниження процентних ставок [14].

Зазначимо, що у рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 рік, опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій і розташовується на 89 місці [15], що свідчить про привабливість України для інвесторів.

4. Висновки. Таким чином, необхідність управління інвестиційною діяльністю підприємств України, як важливого фактору стійкого зростання економіки країни що забезпечує основу для формування та розширення виробничого потенціалу підприємств, їх конкурентоспроможності й ефективного функціонування, зумовлена мінливістю у середовищі існування підприємств. Враховуючи збитковість діяльності підприємств як в цілому, так і промислового комплексу зокрема, робити акцент на прибутку як основному джерелі фінансування інвестиційних витрат у технічний розвиток підприємств немає сенсу. Тому, на сучасному етапі розвитку України доцільним є формування та забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, що сприятиме позитивній динаміці соціально-економічного розвитку й можливості модернізації національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Петренко Ю. В. Фінансовий менеджмент / Ю. В. Петренко. – К. : Кондор, 2007. – 298 с.
3. Керанчук Т. Оцінка фінансового стану підприємства / Т. Керанчук // Економічний часопис-XXI. – 2008. – № 10.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
5. Замятіна Н. В. Теоретико-методичні засади управління інвестиційною діяльністю підприємства / Н. В. Замятіна // Фінансовий простір. – 2013. – № 3 (11). – С. 138–142.
6. Афанасьєв Н. В. Управление развитием предприятия: монография / Н. В. Афанасьев. – Х. : ИНЖЭК, 2003. – 179 с.
7. Сабліна Н. В. Концептуальні аспекти управління змінами на підприємствах машинобудування / Н. В. Сабліна // Економіка і управління. – 2015. – №1 – С. 5-9.
8. Керанчук Т. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки / Т. Керанчук // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 83-86.
9. Бондар Н. М. Управління інвестиціями на підприємстві / Н. М. Бондар [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://business-consultant.com.ua/publicacim401.html>.
10. Левицький В. В. Ефективність управління інвестиційною

- діяльністю підприємства / В.В. Левицький // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2 (56). – С. 69-71.
11. Кухта П. В. Кправління інвестиційною діяльністю підприємств України / автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук / П. В. Кухта. – К., 2008. – 22 с.
 12. Череп А. В. Стан, проблеми та шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні / А. В. Череп, А. М. Ясир // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 4. Т. 3. – С. 41-44.
 13. Заєць О. П. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну / О. П. Заєць [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/67244.doc.htm
 14. Загородній А. Г. Система недержавного гарантування у сфері іноземного інвестування / А. Г. Загородній, Т. Т. Гринів // Фінанси України. – 2006. – № 11. – С. 122-132.
 15. Інвестиційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aeaep.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/1802152-160223115343.pdf>